

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Вівсяник О. М.

ВСТУП

У світі створено значну кількість міжнародних організацій які як елементи інституційної структури мають значний вплив на процеси державного управління та процеси регулювання діяльності держав на міжнародному – наднаціональному рівні¹. І на теперішній час міжнародні організації мають важливий вплив на всі сфери державного управління, особливо під час збройних конфліктів та локальних війн.

Охорона здоров'я є багатогранним, комплексним явищем, тому і міжнародні організації, які впливають на розвиток систем охорони здоров'я, є різноплановими. Серед таких організацій не тільки спеціалізовані медичні інституції, але й організації, що займаються боротьбою з бідністю, захистом прав людини, прав дітей, проблемами міграції та працюють в умовах локальних збройних конфліктів. Саме тому вирішення проблеми функціонування та вдосконалення інституційного механізму державного управління охороною здоров'я повинно розпочинатися з визначення місця міжнародних організацій в цій системі. Сучасні системи державного управління охороною здоров'я базуються на механізмах, що містять в собі інструменти, важелі та підходи, які можливо реалізувати тільки в умовах інтернаціоналізованого середовища на основі міжнародної двосторонньої, багатосторонньої співпраці та співпраці з міжнародним професійним медичним співтовариством опосередковано через міжнародні організації².

Саме в теперішній час система охорони здоров'я України проходить етап трансформації і цей етап носить значною мірою інституційно-організаційний характер. Інші сфери державного регулювання

¹ Шпикуляк О. Г., Прутська О. О., Мазур Г. Ф. Інституціоналізм як методологія між-дисциплінарного синтезу: еволюція сутності й базових концепцій. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. № 1. С. 12–19.

² Медико-соціальні засади публічного врядування у сфері охорони здоров'я : колективна монографія / за заг. ред. М. М. Білінської, Н. О. Васюк, О. Д. Фірсової. Київ : НАДУ, 2018. 416 с.

суспільно-економічного та політичного життя в Україні також знаходяться в стані трансформації³.

1. Теоретичні передумови функціонування міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я

Одним з найбільш суттєвих елементів інституційного механізму державного управління охороною здоров'я є державні політики, що чинять вплив та регулюють систему охорони здоров'я. Економічна політика має суттєвий вплив шляхом створення матеріальної бази функціонування охорони здоров'я. Соціальна політика формує середовище функціонування системи охорони здоров'я, оскільки система охорони здоров'я є однією із її складових разом із культурою, освітою, соціальним захистом. Фінансова політика вирішує більш прикладні аспекти розподілення коштів у державі та формуванні системи фінансування охорони здоров'я. Однією з важливих політик є політика підтримки сталого розвитку. Сьогодні є усталеною науковою тезою твердження, що громадське здоров'я значною мірою залежить від системи сталого розвитку та природоохоронних заходів. Саме тому багато ініціатив ВООЗ в сфері медицини мають механізми реалізації шляхом збереження та відтворення довкілля. Важливою складовою інституційного механізму державного управління охороною здоров'я є кадрова політика. Ефективна реалізація кадрової політики важлива на всіх рівнях – від державного управління цією сферою до місцевого самоврядування та управління закладом охорони здоров'я (ЗОЗ).

Сервісна політика держави сформувалась на основі новітньої концепції сервісної держави. В сучасних умовах державний сервіс є поширеним у регіональних системах управління через створення Центрів надання адміністративних послуг, в яких акумулюються всі послуги, які держава може надати громадянину. Підходи надання сервісу набувають поширення і в медичній сфері. Їх підґрунтям є методичний підхід, який обґрунтовує надання пацієнту повного переліку медичних послуг при зверненні до лікарні. Важливим питанням на цей час є форма оплати цього сервісу. Практично в усіх сферах економічного та суспільного життя України на теперішній час механізми державного управління переорієнтуються на європейські норми та

³ Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ в ЄС. <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>

стандарти у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію з ЄС⁴. Євроінтеграційна політика є однією з основ та важливою умовою вдосконалення інституційного механізму державного управління охороною здоров'я. Важливим напрямом вдосконалення інституційних механізмів державного управління охороною здоров'я є молодіжна політика. Формування та реалізація основних принципів та напрямів молодіжної політики України значною мірою спрямовані на усвідомлення необхідності здорового способу життя, відмову від згубних звичок, духовний, соціальний, фізичний розвиток, що є основою громадського здоров'я.

Серед методів управління охороною здоров'я організаційні та економічні можуть застосовуватися як на державному, так і на регіональному, місцевому рівні, такі методи, як психологічні, спеціальні, адміністративні застосовуються в більшій мірі на регіональному рівні та в процесі організації функціонування комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я та інших медичних установ.

Безпосередньо важелі впливу, які застосовує держава в процесі реалізації інституційного механізму державного управління охороною здоров'я, можна поділити на економічні та фінансові, які мають управлінський вплив на медицину як інструменти оперативного управління та вирішення питань, правові, які мають більш довгостроковий характер, організаційні, які надають конкретні методи реалізації правових норм та концентрують увагу виконавців на рекомендованих способах вирішення проблем, політичні, яку формують загальний вектор реалізації державних програм та курсу держави в цілому в сфері охорони здоров'я.

Більш конкретні методи, що використовуються в інституційному механізмі державного управління охороною здоров'я, це – технології, програми, концепції та постанови. Що стосується технологій, то вони мають дві форми – високотехнологічні пристрої для лікування, що містять в собі наукові доробки в сфері фармацевтики, інформаційних технологій, електроніки і т. і. та технології (протоколи) лікування, які містять в собі нові інноваційні методики лікування. До інструментів інституційних механізмів державного управління відносяться також програми. До основних програм в сфері охорони здоров'я у 2019 році відносяться такі програми, як: «Реформа первинної медичної допомоги» – 15,3 млрд грн, «Безкоштовна діагностика» – 2 млрд грн, «Медична субвенція місцевим бюджетам на спеціалізовану амбулаторну, стаціонарну та екстрену медичну допомогу» – 55,5 млрд грн,

⁴ Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження КМУ від 17 вересня 2014 р. № 847-р.

«Реформа екстреної медичної допомоги» – 922,5 млн грн, «Державні закупівлі ліків і медичних виробів» – 5,9 млрд грн, програма «Доступні ліки» – 1 млрд грн, «Відшкодування вартості препаратів інсуліну за кошти державного бюджету» – 925 млн грн, «Розбудова мережі кардіо-центрів» – 150 млн грн, «Єдиний державний кваліфікаційний іспит» – 16,7 млн грн⁵.

Серед концепцій державного рівня, які мали вплив останніми роками, слід виділити «Концепцію розвитку системи громадського здоров'я», яка була схвалена Кабінетом міністрів розпорядженням від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. та «Концепцію Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір», яка була схвалена Кабінетом міністрів України розпорядженням від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. Ці та інші концепції загальнонаціонального масштабу, які затверджуються на державному рівні, мають значний вплив на розвиток системи охорони здоров'я. Також важливим інструментом інституційного механізму державного управління охороною здоров'я є Постанови кабінету Міністрів, якими затверджуються важливі рішення в медичній сфері⁶.

Аналізуючи форми забезпечення інституційних механізмів державного управління охороною здоров'я, слід визначити, що правове та нормативне забезпечення спирається значною мірою на основну ланку інституційного механізму – створення законодавчої бази. Закони України в сфері охорони здоров'я є головними інституційно-утворюючими ланками медичної реформи, що проводиться на теперішній час. Безумовно, що законодавча база спирається на міжнародні правові акти та угоди, а в частинах, де закони ще не прийняті, регулюється Указами Президента України, Постановами Кабінету міністрів, Наказами МОЗ та інших міністерств. До основних Законів України, що складають основу інституційного механізму державного управління охороною здоров'я, та інших правових документів, слід віднести, наступні: Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», Закон України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості», Закон України «Про лікарські засоби», Національну стратегію реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 рр., Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір», Наказ МОЗ України «Про затве-

⁵ Державні медичні програми. ULR: <https://moz.gov.ua/search?q=програми>

⁶ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи громадського здоров'я: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. № 560.

рдження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я»⁷. Цей вищий рівень законодавчої бази інституційної системи державного управління охороною здоров'я підкріплюється таким складовими нормативного забезпечення, як: положення, рішення, інструкції, норми та нормативи, стандарти, методичні вказівки.

Як і кожна система, кожний механізм, інституційна система державного управління охороною здоров'я повинна мати інформаційну базу, яка забезпечує моніторинг, зворотний зв'язок, координацію та вдосконалення. Особливостями сучасного етапу формування та використання інформаційного забезпечення інституційного механізму державного управління охороною здоров'я є його діджиталізація та використання інформаційних технологій. Структурними елементами такої бази є відомчі та корпоративні інформаційні мережі, звіти юридичних осіб, одноразові обстеження, матеріали з Інтернету, засоби масової інформації, статистичні звіти.

Переходячи до аналізу особливої ролі міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я, необхідно зупинитися на їх значенні та функціях у національних та світовій системі охорони здоров'я.

Міжнародні організації, як і інші організації, не можуть мати прямий вплив на систему охорони здоров'я. Цей вплив може бути тільки опосередкованим.

Такі специфічні умови функціонування механізму державного управління охороною здоров'я зумовлюють великою мірою закритий та усталений характер управлінської системи, яка дуже чутливо реагує на зовнішні виклики. Тому діяльність міжнародних організацій не може бути активно інтегрована в управлінські структури охорони здоров'я. Вплив цих організацій є багатофункціональним та опосередкованим, не дивлячись на той факт, що неурядові організації існували в історично осяжному періоді тривалий час. На території України існують давні традиції співпраці держави та медичних організацій. Мазурок О. в роботі «Роль товариств «Медична громада», «Основа» та «Кружок працівників» у діяльності професійної організації українського студентства «ПРОФОРУС» упродовж 1921–1926 років» визначає напрями діяльності медичних організацій на території Західної України, їх структуру, повноваження органів управління, матеріально-технічну базу, права та обов'язки членів організації, вплив на суспільне життя

⁷ Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід / Сазонець І. Л. та ін. ; за ред. І. Л. Сазонця. Рівне, 2019, 396 с.

того часу⁸. Це дозволяє зробити висновок про традиції інституційної інтеграції суспільства та держави в сфері охорони здоров'я.

Сучасна діяльність міжнародних та національних неурядових організацій спрямована на імплементацію європейських принципів організації охорони здоров'я. Колядич М. М. та ін. в роботі «Медико-соціальні аспекти управління соціальною сферою в Україні» зазначають, що «в Україні робляться спроби розвивати соціальну політику відповідно до сучасних європейських зразків. Це зафіксовано прийняттям низки державних актів, які визначають пріоритети та напрями подальшої оптимізації всіх складових державного управління, зокрема Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною, Закону про національну безпеку України, Концепції адаптації законодавства України до законодавства ЄС і Плану дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до ЄС тощо»⁹. В своєму дослідженні автори не наводять цілу низку спеціальних законодавчих актів, які переорієнтують національні механізми державного управління на європейські зразки, вони більше описують інфраструктуру, загальний контекст функціонування інституційної системи державного управління охорони здоров'я.

В даному контексті слід звернути увагу на діяльність однієї із найстаріших професійних лікарських організацій на теренах України, яка сьогодні має назву Всеукраїнське лікарське товариство (ВУЛТ), а також Світову федерацію українських лікарських товариств (СФУЛТ).

Європейська система охорони здоров'я тісно співпрацює з головною медичною організацією світу – Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). Діяльність ВООЗ носить універсальний характер, але більшою мірою вона все ж є майданчиком для переговорів представників різних країн та регіонів світу з метою винесення на розгляд світової спільноти консолідованої думки з приводу глобальних проблем медичної сфери.

Серед організацій, які не входять до структури ООН, І. Фуртак виділяє як найбільш впливову таку організацію, як Всесвітня медична асоціація (WMA), яка була створена в 1947 році. Вона сформувалася з 64 громадських організацій країн світу. Під егідою цієї організації було прийнято цілий ряд важливих документів, що регламентують правила

⁸ Мазурок О. М. Роль товариств «Медична громада», «Основа» та «Кружок працівників» у діяльності професійної організації українського студентства «Профорус» упродовж 1921–1926 рр. *Інтелігенція і влада*. 2014. № 31. С. 105–117.

⁹ Колядич М. М., Грицько Р. Ю., Фуртак І. І. Медико-соціальні аспекти управління соціальною сферою в Україні. *Молодий вчений. Медичні науки*. 2019. № 6 (70). С. 27–35.

поведінки лікарів, медичних установ по відношенню до пацієнтів та визначення протоколів проведення медичної діяльності¹⁰.

Однак діяльність ВООЗ як універсальної організації в сфері охорони здоров'я не може охопити весь спектр медичної діяльності. Існують більш вузькопрофільні організації, які професійно та ретельно розглядають питання профілактики, боротьби з окремими захворюваннями, підготовку та розробку процедур з надання медичної допомоги та ін. До таких організацій слід віднести такі вузькопрофільні організації, як Міжнародна федерація діабету (IDF), Міжнародне агентство з дослідження раку (IARC), Міжнародне товариство з вивчення діабету у дітей і підлітків (ISPAD), Всесвітня асоціація дій по захисту дитячого харчування (IBFAN), Європейська рада ресусцитації (ERC), Американська психіатрична асоціація (APA) та інші організації. Такі організації значною мірою формують режими лікування захворювань на основі розробки рекомендацій та проектів протоколів лікування¹¹.

Крім цього, ми можемо визначити цілий ряд організацій, що активно працюють в системі охорони здоров'я, надання медичних послуг, медичної допомоги на волонтерських благодійних засадах. До таких організацій ми можемо віднести Міжнародну федерацію товариства Червоного Хреста і Червоного Напівмісяця в Україні (МЧХ), Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Міжнародну організацію з міграції (МОМ), Представництво Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні, Білорусі та Молдові (УВКБ ООН), Представництво дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ). Активно проводили свої програми в Україні міжнародна організація «Лікарі без кордонів» (MSF)¹² та «Право на здоров'я» (HealthRight International, HRI¹³). Новою світовою гуманітарною організацією в сфері охорони здоров'я є Фонд Білла і Мелінди Гейтс (Bill & Melinda Gates Foundation). До цього Фонду було зроблено найбільше в світі на той час пожертвування 33,5 млрд дол.¹⁴.

Така відома організація, як «Лікарі без кордонів», розпочинала свою діяльність у 1971 році як незалежна професійна організація французьких лікарів. Міжнародний Червоний Хрест розпочинав свою роботу у

¹⁰ Фуртак І., Варава А. Правове забезпечення раціоналізації державного управління системи охорони здоров'я України. *Демократичне врядування*. 2010. № 6. С. 125–134.

¹¹ Категорія: міжнародні організації. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Міжнародні_організації (дата звернення 10.10.2019)

¹² Лікарі без кордонів. URL: <https://ru.msf.org/russia/article.cfm?article=0F03E4F2-15C5-F206-3ECF-265FDA65E3ED> (дата звернення 10.10.2019).

¹³ Право на здоров'я. URL: <https://www.webcitation.org/619AFvI6f?url=http://www.healthright.org/our-priorities>

¹⁴ Фонд Білла і Мелінди Гейтс. URL: <https://www.gatesfoundation.org/>

1863 році у Женеві як комітет з 5 осіб – лікарів. Таким чином, професійні організації лікарів стали основою багатьох потужних на теперішній час організацій світового значення. Сьогодні з'являються все нові об'єднання лікарів з метою вдосконалення систем охорони здоров'я. Такі об'єднання формують велику групу міжнародних організацій – професійних об'єднань. До таких організацій можна віднести такі, як: Європейське товариство кардіологів (ESC), Американська колегія хірургів (ACS), Всесвітня організація сімейних лікарів (WONCA), Міжнародне товариство естетичної пластичної хірургії (ISAPS) та інші організації.

Не дивлячись на той факт, що національне законодавство є вищим за статусом, ніж рішення, рекомендації міжнародних організацій, все ж таки останні на теперішній час почали відігравати суттєве значення в функціонуванні інституційного механізму державного управління охороною здоров'я. Прогнози міжнародних організацій, їх рекомендації, грантова діяльність, фінансування та безпосередня організація і участь у гуманітарних місіях, програмах благодійності в сфері охорони здоров'я значно посилюють вплив міжнародних організацій на систему охорони здоров'я всіх країн світу. В окремих країнах та регіонах світу, які є економічно та соціально неблагополучними, міжнародні організації приймають участь у державному управлінні як ініціатори створення інституційно оформленої системи охорони здоров'я. В багатьох країнах світу поки що відсутні такі системи, тому створення мережі лікарняних установ, наявність медикаментів та медичного обладнання, кваліфікованих лікарів і закладів, що готують лікарів, або хоча б медичних сестер, є відповідальністю міжнародних організацій.

Нами запропоновано інституційну систему державного регулювання охорони здоров'я. Його структура, що представлена в цій частині роботи, розроблена на основі наукових досліджень Зими І., Рудницької Р., Сазонця І., Сидорчук О., Стельмах О., Федорчак О., Шило К. та з урахуванням виявленого нами впливу міжнародних організацій на механізми державного управління в цій сфері^{15, 16, 17} (рис. 1.1).

¹⁵ Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2008. Вип. 1. URL: <https://mail.google.com/mail/u/>

¹⁶ Рудницька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за ред. М. Д. Лесечка, А. О. Чемериса. Львів : ЛІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

¹⁷ Шило К. М. Механізм державного регулювання формування трудового потенціалу. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_45.

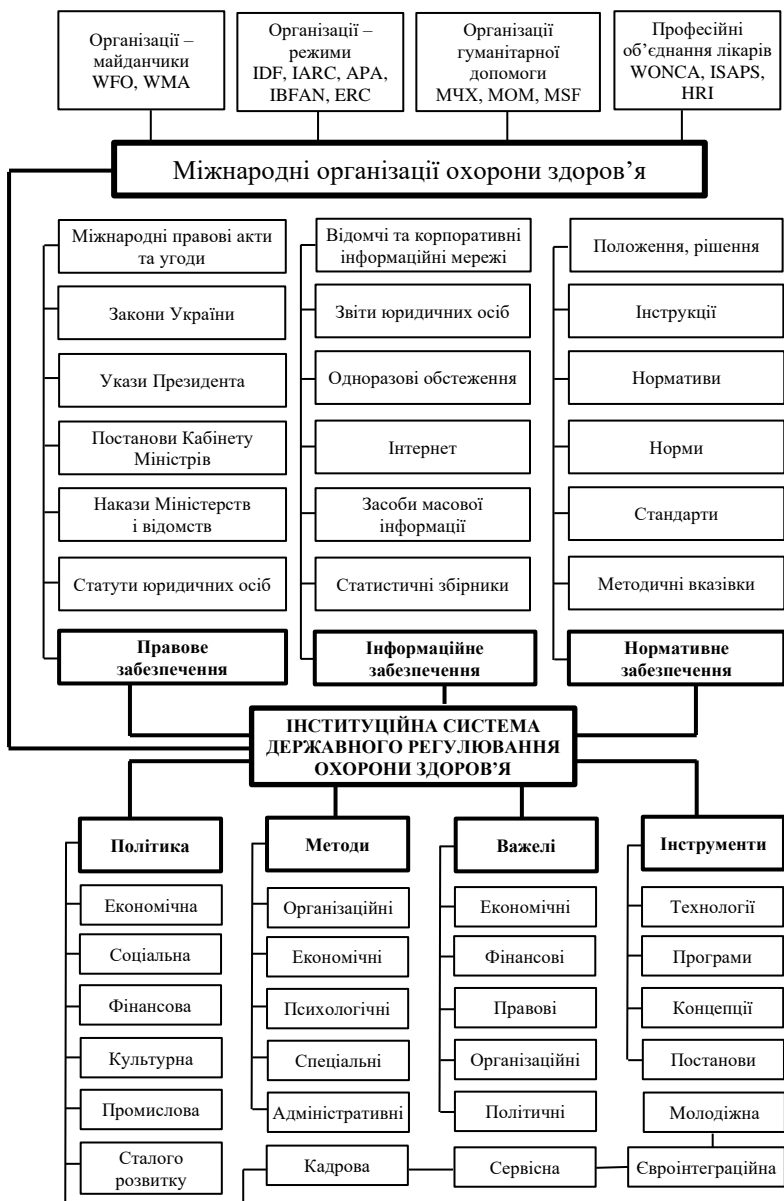

Рис. 1.1. Структура інституційної системи державного регулювання охорони здоров'я

Система державного управління охороною здоров'я України також активно співпрацює з міжнародними організаціями в багатьох напрямках. Р. Гричко консолідує та виокремлює такі напрямки в контексті співпраці з МОЗ України¹⁸. Головними, за його думкою, є наступні кроки, які зробило МОЗ України в напрямі посилення громадського здоров'я у відповідності до світових інтеграційних вимог та разом з міжнародними організаціями:

- прийнято політичне рішення щодо повернення функцій епід-нагляду до Міністерства охорони здоров'я України;
- створено Центр громадського здоров'я (далі Центр), обрано його генерального директора та забезпечується приєднання до нього лабораторних центрів;
- розроблено і погоджено проект концепції реформування системи громадського здоров'я;
- проведено оцінку Європейською Комісією та Європейським центром контролю за захворюваннями з питань системи епіднагляду за інфекційними захворюваннями;
- проведено оцінку сфери безпеки крові (відповідно до проекту Світового банку);
- продовжується оцінка лабораторної мережі з метою подальшої оптимізації;
- приєднання до міжнародної ініціативи «Глобальний порядок денний з питань здоров'я», проведено оцінку його Міжнародною робочою групою, напрацьовується дорожня карта імплементації;
- відновлено співпрацю зі США щодо програми з питань біобезпеки, розпочалася підготовка до впровадження електронної інтегрованої системи спостереження за захворюваннями;
- ініційовано відновлення розробки нової Концепції розбудови системи біобезпеки та біозахисту.

Цікаві пропозиції щодо імплементації світової практики діяльності пропонує Наулік Н. в роботі «Інститут медичного омбудсмана в Україні: запровадження та перспективи розвитку». За її думкою, «важливим кроком... стало б запровадження в Україні інституту медичного омбудсмана, аналог якого існує у Великобританії, США. Вперше ідея запровадження медичного омбудсмана обговорювалась у Великобританії, і у 1972 році було запроваджено інститут омбудсмана з питань охорони здоров'я, який діє до сьогодні в Англії, Уельсі і Шотландії. Медичні омбудсмани Великобританії розглядають тільки ті скарги громадян, які спочатку подавалися на розгляд відповідним компетентним органам влади,

¹⁸ Гричко Р. Громадське здоров'я і сімейна медицина об'єднаних територіальних громад. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 4 (76), С. 107–111.

але їх рішення не задовольнило скаржника. Предметом скарги можуть бути дії органів національної служби охорони здоров'я або вчинені від їх імені, в результаті яких було порушено права особи»¹⁹.

Але основною організацією світу, яка має найбільший вплив на інституційні механізми державного управління охороною здоров'я, є ВООЗ. ВООЗ це організація системи ООН, яка під час створення була задумана як головний координуючий центр світових національних систем охорони здоров'я. Р. Грицко в роботі «Громадське здоров'я об'єднаних територіальних громад та інтегративна сімейна медицина» зазначає, що Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) у 1948 році запропонувала наступні чинники суспільного впливу на стан громадського здоров'я всіх країн світу:

- частка валового національного продукту, що витрачається на охорону здоров'я;
- доступність первинної медико-санітарної допомоги;
- забезпечення населення безпечним водопостачанням, що відповідає санітарним нормам;
- відсоток осіб, яким проведено імунізацію проти основних небезпечних інфекцій;
- доступність кваліфікованої медичної допомоги під час вагітності та пологів;
- стан вигодовування дітей (кількість дітей, які народилися з масою тіла до 2500 г.²⁰. Такі критерії повинні використовувати всі держави при оцінці дієвості запровадженої на національному рівні системи охорони здоров'я.

Основною організацією, яка є партнером України в процесі вдосконалення інституційних механізмів державного управління в сфері медицини, є ВООЗ. Головною метою ВООЗ є сприяння забезпеченню охорони здоров'я населення усіх країн світу. Текст Статуту ВООЗ можна коротко сформулювати як «Право на здоров'я». ВООЗ координує міжнародне співробітництво з метою розвитку й удосконалення систем охорони здоров'я, викорінення інфекційних захворювань, впровадження загальної імунізації, боротьби з поширенням СНІДу, координації фармацевтичної діяльності країн-членів тощо. Функції

¹⁹ Наулік Н. С. Інститут медичного омбудсмена в Україні: запровадження та перспективи розвитку. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 квітн. 2008 р. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2013, С. 210–212.

²⁰ Грицко Р. Ю., Лемішко Б. Б., Фуртак І. І. Громадське здоров'я об'єднаних територіальних громад та інтегративна сімейна медицина. *Семейная медицина*. 2017. № 3 (71). С. 51–55.

ВООЗ поділяються на дві категорії: нормативна діяльність (здійснюється переважно штаб-квартирою) та технічне співробітництво (здійснюється регіональними та країновими бюро)²¹. На основі аналізу бюлетеню ВООЗ Саричев В. пропонує власне бачення глобальних пріоритетів ВООЗ. В статті «Порівняльний контекст функціонування системи охорони здоров'я України та співпраця з міжнародними інституціями» він визначає наступні пріоритети (рис. 1.2).

На сайті ВООЗ ми можемо знайти основні сфери діяльності цієї організації. Ключовим для нашого дослідження є той факт, що ВООЗ першою сферою зазначає «системи охорони здоров'я». Визначаються наступні сфери: системи охорони здоров'я, неінфекційні захворювання, зміцнення здоров'я протягом усього життя, інфекційні захворювання, забезпечення готовності, епідагляд і відповідні заходи, корпоративні послуги²².

Рис. 1.2. Глобальні пріоритети Всесвітньої організації охорони здоров'я²³

²¹ Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2612-who>

²² Hushchuk I., Tymeichuk I., Hushchuk V. Reform of the public healthcare system in Ukraine: problems and perspectives. *Association agreement: from partnership to cooperation : collective monograph* / edited by Dei M., Rudenko O. Hamilton, Ontario: Accent Graphics Communications & Publishing, 2018. 276 p.

²³ Саричев В. І. Порівняльний контекст функціонування системи охорони здоров'я України та співпраця з міжнародними інституціями. *Стратегія і тактика державного управління*. 2018. № 1–2. С. 53–63.

Таким чином, значний обсяг діяльності ВООЗ проводить в сфері вдосконалення та уніфікації підходів до організації систем державного управління охороною здоров'я.

Концепція діяльності ВООЗ спирається на зафіксовані ООН Цілі тисячоліття, Глобальний договір ООН, Стратегію сталого розвитку і полягає в тому, що громадське здоров'я поліпшується в процесі впровадження стандартів здорового способу життя, відмови від шкідливих звичок, популяризації фізичної культури та спорту, запровадження високих санітарних та гігієнічних стандартів. Магльованний А. В., Куненець О. Б. порівнюють в своїй роботі валеологічні та медичні підходи до здоров'я як системи та роблять висновки, що такі підходи не повністю відповідають вимогам ВООЗ. Спираючись на дослідження цих авторів та дослідження напрямів діяльності ВООЗ, ми можемо запропонувати власний погляд на здоров'я як систему з традиційних позицій та позицій підходу до здоров'я ВОЗ (таблиця 1.1).

Напрями співпраці ВООЗ з Україною є багатосторонніми та принциповими для нашої країни в контексті трансформації інституційного механізму державного управління охороною здоров'я. У планах МОЗ – створення єдиної електронної системи спостереження за захворюваннями та мережі оперативного реагування на епідемічні загрози. Спільно з міжнародними партнерами планується обладнати мобільні та стаціонарні аналітичні лабораторії з належним рівнем біобезпеки, оснастити та провести тренування бригад швидкого реагування. Також будуть обладнані інфекційні бокси-ізолятори у головних пунктах перетину кордону України (аеропорти та порти) та інфекційні відділення високого рівня захисту у центральних лікарнях госпітальних округів²⁴. Такі напрями співпраці України та ВООЗ потребують усталеної та тривалої співпраці на перспективу.

Таким чином, необхідно визначити, що структура інституційного механізму державного управління охороною здоров'я базується на інтеграції методів запровадження державної політики в сфері охорони здоров'я, методів управління галуззю, форм застосування важелів управління, конкретних інструментів управління. Процеси активного впливу на систему базуються на відповідному забезпеченні, яке ми можемо поділити на правове забезпечення, нормативне забезпечення, інформаційне забезпечення. Окремо відзначаємо в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я вплив міжнародних організацій цієї сфери.

²⁴ Грицко Р. Ю. Напрями розвитку громадського здоров'я в Україні. *Педагогіка здоров'я* : збірник наук. праць VII Всеукр. наук.-практ. конф. 7–8 квітн. 2017 р. Чернігів : ЧНТУ, 2017, С. 553–556.

Таблиця 1.1

Порівняння стратегій охорони здоров'я за ustalеними підходами та підходами ВООЗ

Ознаки	Валеологічна стратегія	Клініко-профілактична стратегія	Стратегія ВООЗ
Центральне поняття	Здоров'я	Хвороба	Суспільне здоров'я
Головна мета	Зміцнення здоров'я	Подолання хвороби	Зміцнення здоров'я в соціумі
Основний об'єкт	Педагог, психолог, лікар	Лікар	Педагог, психолог, інструктор, лікар
Шлях до здоров'я	Прямий – зміцнення здоров'я	Опосередкований – через боротьбу із хворобою	Зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих
Ставлення до організму	Ознаки найвищої досконалості організму	Недовіра до організму	Ознаки найвищої досконалості організму
Розуміння організму	Як цілість	Теоретично – як цілість, практично – як до окремих частин	Як фізична та духовна цілість

Розроблено автором на основі²⁵

Узагальнюючи проведені дослідження, вважаємо за доцільне згрупувати міжнародні організації, які є складовою частиною інституційного механізму державного управління охороною здоров'я, в чотири групи:

1. Організації – майданчики для переговорів та комунікації світової медичної спільноти.
2. Міжнародні організації, що рекомендують режими лікування та встановлюють норми та стандарти в охороні здоров'я.
3. Міжнародні гуманітарні та благодійні організації.

²⁵ Магльованний А. В., Куненець О. Б. Концептуальна основа подання здоров'я людини як системи. *Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини*. 2017. № 2. С. 38–44.

4. Міжнародні професійні організації, асоціації, спілки лікарів за професійною ознакою.

Основною організацією світу, яка має найбільший вплив на інституційні механізми державного управління охороною здоров'я, є ВООЗ. ВООЗ це організація системи ООН, яка під час створення була задумана як головний координуючий центр світових національних систем охорони здоров'я. Концепція діяльності ВООЗ спирається на зафіксовані ООН Цілі тисячоліття, Глобальний договір ООН, Стратегію сталого розвитку і полягає в тому, що громадське здоров'я поліпшується в процесі впровадження стандартів здорового способу життя, відмови від шкідливих звичок, популяризації фізичної культури та спорту, запровадження високих санітарних та гігієнічних стандартів. Значний обсяг діяльності ВООЗ проводить в сфері вдосконалення та уніфікації підходів до організації систем державного управління охороною здоров'я.

Досліджуючи значення інституційної теорії в процесі становлення методології науки державного управління, основних положень інституційної школи в сфері державного управління, визначено такі риси інституціоналізму, що роблять його дієвим теоретичним інструментом у формуванні сучасних концепцій застосування механізмів державного управління в процесах трансформації суспільства, сфер його функціонування і, зокрема, в сфері організації охорони здоров'я, зокрема: застосування міждисциплінарного підходу до пізнання явищ та процесів, потужне використання статистичних даних та методів їх опрацювання, застосування еволюційної концепції до пізнання суспільних явищ, перехід до принципів методологічного холізму, необхідність соціального контролю над економікою, активна економічна і соціальна роль держави, визначено складові інституційного механізму державного управління та уточнено категорію «інституційний механізм державного управління».

На основі проведеного аналізу сутності формулювань міжнародних організацій, які надаються сучасними науковцями, слід запропонувати власне визначення міжнародних організацій: «міжнародна організація – юридична особа, створена кількома або однією державою відповідно до міжнародного права для забезпечення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів управління, права і обов'язки, і діє в інтересах держав-членів та інших держав світу».

Визначено функції міжнародних організацій, які стали основою їх співпраці із органами державного регулювання. Регулюючі функції міжнародних організацій можуть проявлятися на різних рівнях системи

управління. Зокрема, вони можуть стосуватися відносин держав та міжнародних організацій, держав та держав, організацій та організацій. Координуючі функції міжнародних організацій проявляються у погодженні вже затверджених програм діяльності організації та держав. Координуючі функції реалізуються шляхом спільної роботи представників держав та організації в різних комітетах, робочих групах, конференціях та інших дорадчих органах. Контрольні функції міжнародних організацій проявляються у запровадженні періодичної та спеціальної системи звітів, запровадженні системи моніторингу міжнародними організаціями виконання міжнародних рішень, створення місій міжнародних організацій. Оперативні функції міжнародних організацій визначаються можливістю самостійного проведення окремих видів діяльності, що відповідають статутним напрямкам діяльності. Як правило, це види діяльності, які не потребують значної фінансової основи. Наприклад, це консультаційна, технічна допомога, спрямування своїх представників у визначені місця. Виключення складає діяльність міжнародних фінансових організацій, які розпоряджаються коштами та фондами, що формуються на основі внесків своїх членів.

Рекомендації міжнародних організацій на теперішній час почали відігравати суттєве значення в функціонуванні інституційної системи державного управління охороною здоров'я. Прогнози міжнародних організацій, їх рекомендації, грантова діяльність, фінансування, безпосередня організація та участь у гуманітарних місіях, програмах благодійності в сфері охорони здоров'я значно посилюють вплив міжнародних організацій на систему охорони здоров'я всіх країн світу. В окремих країнах та регіонах світу, які є економічно та соціально неблагополучними, міжнародні організації приймають участь у державному управлінні як ініціатори створення інституційно оформленої системи охорони здоров'я. В багатьох країнах світу поки що відсутні такі системи, тому створення мережі лікарняних установ, наявність медикаментів та медичного обладнання, кваліфікованих лікарів і закладів, що готують лікарів, або хоча б медичних сестер, є відповідальністю міжнародних організацій.

2. Міжнародні організації в концептуальній моделі функціонування інституційної системи державного регулювання охорони здоров'я

Визначаючи роль міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я, необхідно сформулювати концептуальну модель функціонування інституційного механізму управління охороною здоров'я. Розробка такої моделі допоможе пов'язати

складові інституційного управління, передумови співпраці міжнародних організацій з органами державного управління, пріоритети інституційного механізму державного управління з позицій ВООЗ та з позицій Міністерства охорони здоров'я. Міжнародні організації є на теперішній час важливою ланкою, яка приводить в дію механізми державного управління охороною здоров'я на державному рівні. При цьому міжнародні організації імплементують в країнах-партнерах нові сучасні підходи до методів державного управління охороною здоров'я. Ці методи засновані на сучасних управлінських технологіях, спираються на використання інформаційних систем та використовують соціально орієнтовані підходи до формування фінансово-економічної системи взаєморозрахунків у медицині.

На основі проведених досліджень в процесі формування концептуальної моделі функціонування інституційного механізму управління охороною здоров'я нами сформовано схему участі міжнародних організацій в інституційному механізмі державного управління охороною здоров'я. На рис. 2.1 ми можемо проаналізувати цю схему.

На поданому рисунку представлено в загальному вигляді складові частини інституційного механізму державного управління охороною здоров'я, такі як: політика, методи, важелі, інструменти, а також визначено основні напрями його забезпечення: правовий, нормативний, інформаційний. Більш детально розкрито місце міжнародних організацій охорони здоров'я в інституційному механізмі державного управління охороною здоров'я.

В поданій схемі зазначено, що міжнародні організації системи охорони здоров'я розподіляються на організації – майданчики (WFO, WMA), організації – режими (IDF, IARC, APA, IBFAN, ERC), організації гуманітарної допомоги (МЧХ, MOM, MSF), професійні об'єднання лікарів (WONCA, ISAPS, HRI). В схемі визначено функції міжнародних організацій охорони здоров'я. Серед головних функцій визначено такі, як: нормативна, консультативна, посередницька, операційна, інформаційна, контрольна. Серед органів державного управління, які найбільш активно співпрацюють з міжнародними організаціями сфери охорони здоров'я, визначено Міністерство охорони здоров'я, Міністерство оборони, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

З метою формування інституційного механізму державного управління охороною здоров'я нами було проаналізовано вплив неоінституціоналізму на визначення місця організацій в інституційному механізмі державного управління, сутність міжнародних організацій та

визначення передумов їх співпраці з органами державного управління, теоретичні передумови функціонування міжнародних організацій в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я.

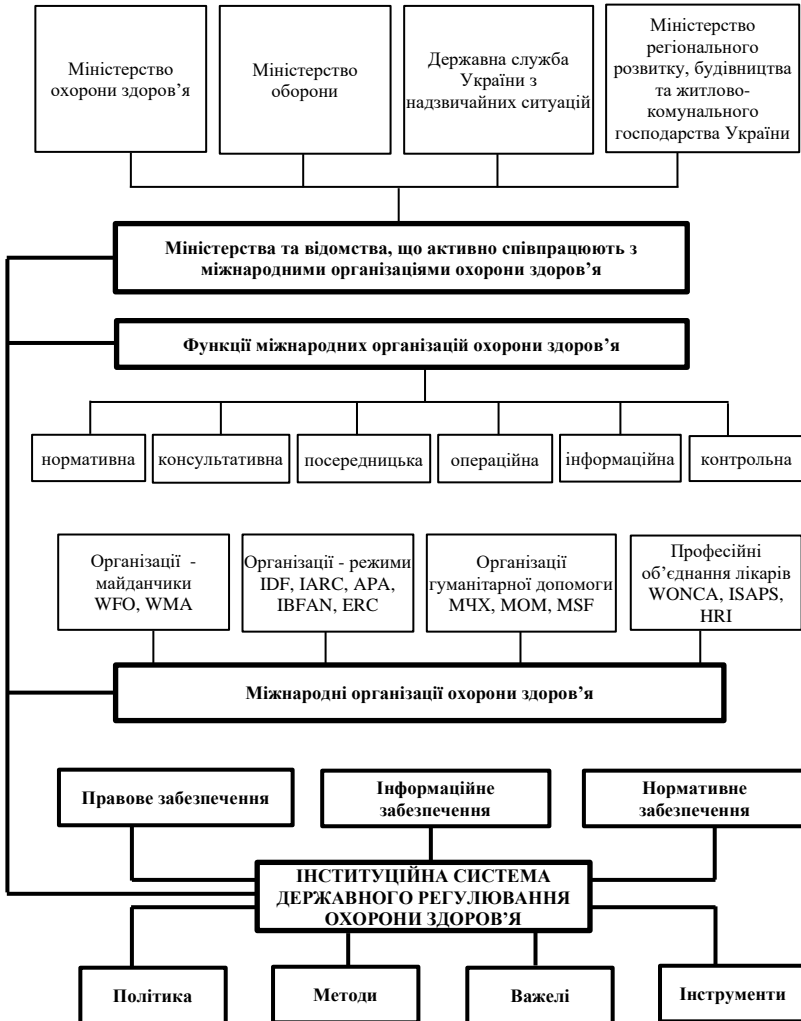

Рис. 2.1. Міжнародні організації в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я

Визначено, що в інституційній теорії значне місце відводилося організаціям як складовій інституційної системи. Під поняттям «організація» Д. Норт розумів політичні органи і установи (політичні партії, Сенат, міська рада, контрольне відомство), економічні структури (фірми, профспілки, сімейні ферми, кооперативи), громадські установи (церкви, клуби, спортивні асоціації) і освітні установи. Таким чином, організації є вагомою складовою неоінституційної теорії. З одного боку, вони були однією з основ становлення сучасних соціально-економічних систем, піднесення держав у світі та становлення нових, прогресивних форм державності. З іншого боку, організації наддержавного регулювання, політичного, соціального, духовного, етичного характеру несуть в собі на теперішній час інститутотворчу функцію і надають світу нові правила та норми поведінки, в той час як організації корпоративні, інші із сфери бізнесу є суб'єктами інституційної сфери і підпорядковуються встановленим нормам та правилам.

Визначено функції міжнародних організацій, які стали основою їх співпраці із органами державного регулювання. Регулюючі функції міжнародних організацій можуть проявлятися на різних рівнях системи управління. Зокрема, вони можуть стосуватися відносин держав та міжнародних організацій, держав та держав, організацій та організацій. Координуючі функції міжнародних організацій проявляються у вирішенні вже затверджених програм діяльності організацій та держав. Координуючі функції реалізуються шляхом спільної роботи представників держав та організацій в різних комітетах, робочих групах, конференціях та інших дорадчих органах. Контрольні функції міжнародних організацій проявляються у запровадженні періодичної та спеціальної системи звітів, запровадженні системи моніторингу міжнародними організаціями виконання міжнародних рішень, створення місій міжнародних організацій. Оперативні функції міжнародних організацій визначаються можливістю самостійного проведення окремих видів діяльності, що відповідають статутним напрямкам діяльності.

Рекомендації міжнародних організацій на теперішній час почали відігравати суттєве значення у функціонуванні інституційного механізму державного управління охороною здоров'я. Прогнози міжнародних організацій, їх рекомендації, грантова діяльність, фінансування, безпосередня організація та участь у гуманітарних місіях, програмах благодійності в сфері охорони здоров'я значно посилюють вплив міжнародних організацій на систему охорони здоров'я всіх країн світу. В окремих країнах та регіонах світу, які є економічно та соціально неблагополучними, міжнародні організації приймають участь у державному управлінні як ініціатори створення інституційно оформленої системи охорони здоров'я. В багатьох країнах світу поки що відсутні

такі системи, тому створення мережі лікарняних установ, наявність медикаментів та медичного обладнання, кваліфікованих лікарів і закладів, що готують лікарів, або хоча б медичних сестер є відповідальністю міжнародних організацій.

На основі визначення ролі та функцій міжнародних організацій в сучасній системі державного управління охороною здоров'я, спираючись на проведені теоретичні та прикладні дослідження, нами представлено концептуальну модель функціонування інституційного механізму управління охороною здоров'я (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Концептуальна модель функціонування інституційної системи регулювання охорони здоров'я

Складові інституційного управління	Передумови співпраці міжнародних організацій з органами державного управління	Пріоритети діяльності	
		Пріоритет и ВООЗ	Пріоритети МОЗ
1	2	3	4
функції міжнародних організацій, які створюють умови для співпраці	Функції міжнародних організацій: регулюючі, координуючі, контрольні, оперативні є принциповою основою співпраці міжнародних організацій та органів державного управління.	Інвестування у здоров'я з метою зменшення масштабів злиденності	Розробка та реалізація стратегії і тактики розвитку охорони здоров'я в державі
принципи взаємодії МО з органами державного регулювання	Принципами такої взаємодії стають: 1. Соціальне партнерство. 2. Встановлення балансу між державними інтересами та інтересами окремо взятих організацій. 3. Узгодження інтересів громадян і суспільства, їх гармонізація є визначальною умовою формування громадянського суспільства. Надання рівних можливостей. 4. Взаємовідповідальність і обов'язок давати звіт. 5. Розробка механізмів громадського контролю за діяльністю облдержадміністрації і прийняттям нею рішень. 6. Невтручання у діяльність організацій, за винятком випадків, встановлених законом. 7. Участь у виробленні політики, прийнятті рішень та їх реалізації. 8. Інформаційна відкритість. 9. Визнання багатоманітності видів діяльності організацій. 10. Ефективність, гнучкість. 11. Повага, довіра, толерантність, визнання своєї відповідальності іншої сторони.	Створення системи індивідуальної та глобальної безпеки в галузі охорони здоров'я	Забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя держави

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4
права основа та напрями співпраці МО з органами державного регулювання	<p>Правовою основою є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України. 2. Приєднання України до чинного або укладення нового договору з міжнародним суб'єктом є підставою для виникнення певних міжнародних зобов'язань. 3. Участь МО у правотворчому процесі передусім спрямована на забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань. 4. МО долучаються до участі у правотворчому процесі на стадії розробки та опрацювання законопроекту шляхом здійснення експертизи, проведення консультацій на підтримку відповідних реформ. 5. Ініціювати участь МО або установи у правотворчому процесі може як відповідна організація на основі міжнародного договору або установчого документа, так і українська сторона. 6. МО та установи справляють позитивний вплив на правотворчий процес в Україні. 	Розширення «загального охоплення» гендерної рівності, забезпечення прав людини	Підготовка проєктів законів про медичну допомогу, що виносяться на розгляд Верховної Ради
визначення пріоритетних напрямів співпраці МО з органами державного регулювання	Багаторівневий характер прийняття рішень у країнах ЄС. Країни Європи розвивають нові напрями та форми соціальної координації на місцевому рівні. Найсучаснішою на зламі XX і XXI століть стає форма інтегрованих місцевих режимів управління, які є коаліцією місцевих регіональних органів влади та приватних і громадських інститутів, що функціонують на даній території в даний момент часу. Наділення неурядових організацій ресурсами для забезпечення динаміки місцевого розвитку має своєю основою його ефективність.	Вирішення проблем, пов'язаних з детермінантами охорони здоров'я	Розробка та реалізація методології і методики інформаційного забезпечення управління медичною допомогою
співробітництво МО з підприємницькими та громадськими структурами	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інтеграція сучасної системи глобальних інститутів та наднаціональних органів державного управління. 2. Трансформація функцій державного управління в сфері регулювання міжнародної економічної діяльності. 3. Інституційне середовище формування моделей економічного регулювання діяльності корпорацій. 4. Інтеграція механізмів державного регулювання діяльності корпорацій та системи міжнародних інститутів. 5. Державне регулювання економічної діяльності корпорацій. 6. Оцінка діяльності впливу МО на державне регулювання міжнародної діяльності корпорацій. 7. Можливості регулювання міжнародної економічної діяльності корпорацій в умовах економічних конфліктів. 	Зміцнення систем охорони здоров'я, справедливий доступ до них	Розробка та реалізація методології ціноутворення в системі медичної допомоги

Закінчення таблиці 2.1

1	2	3	4
трансформація функцій органів державної влади за умов співпраці з МО	Обґрунтування складових інтеграційної моделі управління економічною рівновагою в Україні шляхом розробки шляхів інтенсифікації співпраці з міжнародними регіональними банками розвитку як досить результативними міжнародними інституціями для забезпечення державного управління стабілізацією та досягненням рівноваги в економіці.	Засвоєння знань, досягнень науки і техніки	Підготовка медичних кадрів управління медичною наукою;
створення центру координації співпраці міжнародних організацій із органами державного регулювання на національному рівні	На теперішній час найбільш дієвим Центром координації співпраці МОЗ України та МО є директорат стратегічного планування та євроінтеграції МОЗ.	Підсилення функцій управління, лідерства та підзвітності	Розробка та реалізація комплексних програм, що мають загальнодержавне значення

Якщо проаналізувати концептуальну модель функціонування інституційного механізму управління охороною здоров'я, що запропонована, то можна визначити, що її принциповою основою є складові інституційного управління системою охороною здоров'я.

Однією зі складових є функції міжнародних організацій, які створюють умови для співпраці в сфері охорони здоров'я.

Нами визначено, що функції міжнародних організацій: регулюючі, координуючі, контрольні, оперативні є принциповою основою співпраці міжнародних організацій та органів державного управління. Ці функції визначають пріоритети ВООЗ, зокрема такий, як інвестування у здоров'я з метою зменшення масштабів злиденності. В офіційно оприлюднених пріоритетах Міністерства охорони здоров'я є відповідний пріоритет, який сформульовано як розробка та реалізація стратегії і тактики розвитку охорони здоров'я в державі.

Іншою важливою складовою концептуальної моделі функціонування інституційного механізму управління охороною здоров'я слід визнати принципи взаємодії міжнародних організацій з органами державного регулювання в процесі формування інституційного механізму державного управління. Нами визначено, що принципами такої взаємодії є: соціальне партнерство, встановлення балансу між державними

інтересами та інтересами окремо взятих організацій, узгодження інтересів громадян і суспільства, їх гармонізація, що є визначальною умовою формування громадянського суспільства. Надання рівних можливостей, взаємовідповідальність і обов'язок давати звіт, розробка механізмів громадського контролю за діяльністю облдержадміністрації і прийняттям нею рішень, невтручання у діяльність організацій, за винятком випадків, встановлених законом, участь у виробленні політики, прийнятті рішень та їх реалізації, інформаційна відкритість, визнання багатоманітності видів діяльності організацій, ефективність, гнучкість, повага, довіра, толерантність, визнання своєрідності іншої сторони. Наведені принципи, на нашу думку, відповідають таким пріоритетам ВООЗ, як створення системи індивідуальної та глобальної безпеки в галузі охорони здоров'я. На основі цього пріоритету Міністерство охорони здоров'я України визначило як власний пріоритет – забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя держави.

Одним із пріоритетів інституційного механізму управління охороною здоров'я є створення правової основи співпраці міжнародних організацій з органами державного регулювання та визначення пріоритетних напрямів співпраці міжнародних організацій з органами державного регулювання. При цьому визначено, що правовою основою є Конституція України. Процес приєднання України до чинного або укладення нового договору з міжнародним суб'єктом є підставою для виникнення певних міжнародних зобов'язань. Участь міжнародних організацій у правотворчому процесі передусім спрямована на забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань в сфері охорони здоров'я. Міжнародні організації долучаються до участі у правотворчому процесі на стадії розробки та опрацювання законопроектів шляхом здійснення експертизи, проведення консультацій на підтримку відповідних реформ. Ініціювати участь міжнародних організацій або установи у правотворчому процесі може як відповідна організація на основі міжнародного договору або установчого документа, так і українська сторона. В цілому міжнародні організації та установи справляють позитивний вплив на правотворчий процес в Україні в сфері вдосконалення системи державного управління охороною здоров'я. В стратегіях ВООЗ одним з найбільш важливих питань правового забезпечення функціонування інституційного механізму охорони здоров'я є розширення «загального охоплення» гендерної рівності, забезпечення прав людини. Ці спрямування повинні відображатися Міністерством охорони здоров'я, Верховною Радою України в процесі підготовки нових законів та нормативних актів.

Серед складових інституційного механізму охорони здоров'я слід виокремити розвиток співпраці міжнародних організацій та органів державного управління на основі взаємодії різних рівнів влади, на дії яких також впливають підприємницькі та громадські структури²⁶. Така співпраця, на нашу думку, зумовлена інтеграцією сучасної системи глобальних інститутів та наднаціональних органів державного управління, трансформацією функцій державного управління в сфері регулювання міжнародної економічної діяльності, створенням інституційного середовища формування моделей економічного регулювання діяльності корпорацій на основі принципів корпоративної соціальної відповідальності, інтеграцією механізмів державного регулювання діяльності корпорацій та системи міжнародних інститутів, в тому числі і в медичній сфері, вдосконаленням системи державного регулювання економічної діяльності корпорацій, оцінкою впливу міжнародних організацій на державне регулювання міжнародної діяльності корпорацій, можливостями регулювання міжнародної економічної діяльності корпорацій в умовах міжнародних конфліктів, які значною мірою впливають і на напрями діяльності міжнародних організацій сфери охорони здоров'я. Перелічені напрями функціонування інституційного механізму зумовлюють реалізацію таких пріоритетів діяльності ВООЗ, як: зміцнення систем охорони здоров'я, справедливий доступ до таких систем. В економічній дійсності нашої країни пріоритетом є розробка та реалізація методології і методики ціноутворення в системі медичної допомоги. Такий підхід зумовлений скоріш за все активним розвитком державно-приватного партнерства в медичній сфері.

Трансформація функцій органів державної влади за умов співпраці з міжнародними організаціями охорони здоров'я є ще однією складовою формування сучасного інституційного механізму державного управління охороною здоров'я. Основою такої трансформації є обґрунтування складових інтеграційної моделі управління економічною рівновагою в Україні шляхом розробки шляхів інтенсифікації співпраці з міжнародними регіональними організаціями як досить результативними міжнародними інституціями для забезпечення державного управління стабілізацією та досягненням рівноваги в економіці, соціальній сфері, системі охорони здоров'я. Важливим чинником цього процесу для ВООЗ є засвоєння знань, досягнень науки і техніки. Аналогічно для Міністерства охорони здоров'я України пріоритетами є управління медичною наукою, підготовка медичних кадрів.

²⁶ Ляшко В., Півень Н., Брага М., Рижкова А., Нагорна І. Розробка та фінансування регіональних і місцевих програм громадського здоров'я : операційний посібник / Центр громадського здоров'я МОЗУ. Київ, 2019. 62 с.

Ще однією складовою є створення центру координації співпраці МОЗ, інших органів державного управління з міжнародними організаціями. На нашу думку, функції такого центру на теперішній час виконує директорат стратегічного планування та євроінтеграції МОЗ. Серед переліку функцій цього директорату в даному контексті слід визначити наступні: розробка пропозицій щодо формування цілей та пріоритетів діяльності МОЗ у сферах його компетенції, здійснення управління змінами у МОЗ, зокрема забезпечення формування стратегії розвитку та реформування МОЗ, надання структурним підрозділам апарату МОЗ необхідної методично-консультативної допомоги, посилення спроможності МОЗ щодо управління проєктами, здійснення внутрішніх і зовнішніх комунікацій, участь в межах компетенції в аналізі та оцінці потреби в коштах державного бюджету для забезпечення формування та реалізації політики в сфері охорони здоров'я, координація діяльності МОЗ з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, співробітництва з міжнародними організаціями та міжнародними фінансовими інституціями, здійснення у межах компетенції Експертної групи заходів щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Перелічені окремі функції співпадають з таким пріоритетом діяльності ВООЗ, як підсилення функцій управління, лідерства та підзвітності. Одним з інструментів МОЗ щодо досягнення відповідних цілей є розробка та реалізація цільових комплексних програм, що мають загальнодержавне значення.

Міжнародні організації є на теперішній час важливою ланкою, яка приводить в дію механізми державного управління охороною здоров'я на державному рівні. При цьому міжнародні організації імплементують в країнах-партнерах нові сучасні підходи до методів державного управління охороною здоров'я. Ці методи засновані на сучасних управлінських технологіях, спираються на використання інформаційних систем та використовують соціально орієнтовані підходи до формування фінансово-економічної системи взаєморозрахунків в медицині.

ВИСНОВКИ

Серед головних висновків проведеного дослідження необхідно визначити наступні: ВООЗ на теперішній час є не тільки майданчиком для організації зустрічей, конференцій, підготовки нормативних документів наднаціонального масштабу, але й єдиною структурою, яка має можливості координувати роботу цілісної системи управління охороною здоров'я на планеті. Статистичні матеріали ВООЗ є основою для прийняття важливих рішень в сфері охорони здоров'я в умовах

пандемій та великих епідемій, захворювань, що пов'язані із зміною клімату, забрудненням, радіаційним зараженням. Ці проблеми окремі національні системи державного управління вирішити не в змозі. В цьому ж контексті безумовно важливою є роль міжнародних благодійних медичних організацій. Такі організації працюють більшою мірою в недостатньо розвинутих країнах світу, які за своїм економічним потенціалом не можуть побороти наслідки епідемій, збройних конфліктів та техногенних лих. Безпосередньо на місцях реалізуються всі рішення органів центральної влади та здійснюється практична допомога міжнародних організацій

Налаштованість експертів на позитивну співпрацю з міжнародними організаціями ще раз підкреслила їх думка в частині створення ефективної системи залучення міжнародних організацій в Україну. Створення такої ефективної системи можливе лише за умови формування державних програм розвитку системи охорони здоров'я з урахуванням потенціалу співпраці з міжнародними організаціями. Крім того, органи державної влади та міжнародні організації повинні чітко розмежувати сфери своєї діяльності.

Контекст співпраці органів державного управління з міжнародними організаціями висвітлив проблеми, які відомі в практиці функціонування системи охорони здоров'я. Необхідність імплементації світових стандартів у механізми державного управління системою охорони здоров'я, трансформація системи управління охорони здоров'я на регіональному рівні, вдосконалення діяльності центральних органів управління системою охорони здоров'я є одночасно і загальною потребою трансформації системи охорони здоров'я і умовою ефективної співпраці з міжнародними організаціями в сфері охорони здоров'я.

Визначаючи роль міжнародних організацій в інституційному механізмі державного управління охороною здоров'я, необхідно сформувати концептуальну модель функціонування інституційного механізму управління охороною здоров'я. Розробка такої моделі допоможе пов'язати складові інституційного управління, передумови співпраці міжнародних організацій з органами державного управління, пріоритети інституційного механізму державного управління з позицій ВООЗ та з позицій Міністерства охорони здоров'я. Міжнародні організації є на теперішній час важливою ланкою, яка приводить в дію механізми державного управління охороною здоров'я на державному рівні. При цьому міжнародні організації імплементують в країнах-партнерах нові сучасні підходи до методів державного управління охороною здоров'я. Ці методи засновані на сучасних управлінських технологіях, спираються на використання інформаційних систем та використовують

соціально орієнтовані підходи до формування фінансово-економічної системи взаєморозрахунків у медицині.

АНОТАЦІЯ

Під час дослідження проаналізовано значення та вплив міжнародних організацій на інституційні механізми державного управління охороною здоров'я. На базі наукових положень неоінституціоналізму було доведено, що організації є складовою частиною процесу інституалізації. При цьому активну роль відіграють міжнародні організації у формуванні інституційних механізмів державного управління. Структура інституційного механізму державного управління охороною здоров'я базується на інтеграції методів запровадження державної політики в сфері охорони здоров'я, методів управління галуззю, формах застосування важелів управління, конкретних інструментів управління. Процеси активного впливу на систему базуються на відповідному забезпеченні, яке ми можемо поділити на правове забезпечення, нормативне забезпечення, інформаційне забезпечення. Вважаємо за доцільне згрупувати міжнародні організації, які є складовою частиною інституційного механізму державного управління охороною здоров'я, в чотири групи: організації – майданчики для переговорів та комунікації світової медичної спільноти; міжнародні організації, що рекомендують режими лікування та встановлюють норми та стандарти в охороні здоров'я; міжнародні гуманітарні та благодійні організації; міжнародні професійні організації, асоціації, спілки лікарів за професійною ознакою.

Окремо відзначаємо в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я вплив міжнародних організацій цієї сфери.

Література

1. Шпикуляк О. Г., Прутська О. О., Мазур Г. Ф. Інституціоналізм як методологія міждисциплінарного синтезу: еволюція сутності й базових концепцій. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2014. № 1. С. 12–19.

2. Державні медичні програми. URL: <https://moz.gov.ua/search?q=програми> (дата звернення 10.10.2019).

3. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід / Сазонець І. Л. та ін. ; за ред. І. Л. Сазонця. Рівне, 2019, 396 с.

4. Мазурок О. М. Роль товариств «Медична громада», «Основа» та «Кружок працівників» у діяльності професійної організації україн-

ського студентства «Профорус» упродовж 1921–1926 рр. *Інтелекція і влада*. 2014. № 31. С. 105–117.

5. Колядич М. М., Грицко Р. Ю., Фуртак І. І. Медико-соціальні аспекти управління соціальною сферою в Україні. *Молодий вчений. Медичні науки*. 2019. № 6 (70). С. 27–35.

6. Фуртак І., Варава А. Правове забезпечення раціоналізації державного управління системи охорони здоров'я України. *Демократичне врядування*. 2010. № 6. С. 125–134.

7. Категорія: міжнародні організації. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Міжнародні організації](https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Міжнародні_організації) (дата звернення 10.10.2019).

8. Лікарі без кордонів. URL: <https://ru.msf.org/russia/article.cfm?article=0F03E4F2-15C5-F206-3ECF-265FDA65E3ED> (дата звернення 10.10.2019).

9. Право на здоров'я. URL: <https://www.webcitation.org/6I9AFvI6f?url=http://www.healthright.org/our-priorities> (дата звернення 10.10.2019).

10. Фонд Білла і Мелінди Гейтс. URL: <https://www.gatesfoundation.org/> (дата звернення 10.10.2019).

11. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2008. Вип 1. URL: <https://mail.google.com/mail/u/> (дата звернення 14.05. 2019).

12. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за ред. М. Д. Лесечка, А. О. Чемериса. Львів. ЛІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

13. Шилюк К. М. Механізм державного регулювання формування трудового потенціалу. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_45. (дата звернення 10.10.2019).

14. Грицко Р. Громадське здоров'я і сімейна медицина об'єднаних територіальних громад. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 4 (76), С. 107–111.

15. Наулік Н. С. Інститут медичного омбудсмена в Україні: запровадження та перспективи розвитку. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)* : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 квітн. 2008 р. м. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2013, С. 210–212.

16. Грицко Р. Ю., Лемішко Б. Б., Фуртак І. І. Громадське здоров'я об'єднаних територіальних громад та інтегративна сімейна медицина. *Семейная медицина*. 2017. № 3 (71). С. 51–55.

17. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2612-who> (дата звернення 10.10.2019).

18. Саричев В. І. Порівняльний контекст функціонування системи охорони здоров'я України та співпраця з міжнародними інституціями. *Стратегія і тактика державного управління*. 2018. № 1–2. С. 53–63.

19. Магльованний А. В., Куненець О. Б. Концептуальна основа подання здоров'я людини як системи. *Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини*. 2017. № 2. С. 38–44.

20. Грицко Р. Ю. Напрями розвитку громадського здоров'я в Україні. *Педагогіка здоров'я* Збірник наук. праць VII Всеукр. наук.-практ. конф. 7–8 квітн. 2017 р. Чернігів : ЧНТУ, 2017, С. 553–556.

21. Загальнонаціональна програма «Здоров'я–2020: український вимір». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244717787> (дата звернення 10.10.2019).

22. Медико-соціальні засади публічного врядування у сфері охорони здоров'я : колективна монографія / за заг. ред. М. М. Білинської, Н. О. Васюк, О. Д. Фірсової. Київ : НАДУ, 2018. 416 с.

23. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження КМУ від 17 вересня 2014 р. № 847-р.

24. Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ в ЄС. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>.

25. Загальнонаціональна програма «Здоров'я-2020: український вимір». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244717787>

26. Hushchuk I., Tymchuk I., Hushchuk V. Reform of the public healthcare system in Ukraine: problems and perspectives. *Association agreement: from partnership to cooperation (collective monograph)*; edited by Dei M., Rudenko O. Hamilton, Ontario : Accent Graphics Communications & Publishing, 2018. 276 p.

27. Ляшко В., Півень Н., Брага М., Рижкова А., Нагорна І. Розробка та фінансування регіональних і місцевих програм громадського здоров'я : операційний посібник / Центр громадського здоров'я МОЗУ. Київ, 2019. 62 с.

Information about the author:

Vivsiannyk Oleg Mykhailovych,

<https://orcid.org/0000-0003-2441-9992>

Candidate of Sciences in Public Administration,

Postdoctoral Student,

Director of the Department of Civil Protection and Health Protection

Rivne Regional State Administration

38, July 16 str., Rivne, 33028, Ukraine